ION TALOŞ

CU PRIVIRE LA ROLUL STUDIILOR DE LINGVISTICĂ ŞI FOLCLORISTICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN FILOLOGIA EUROPEANĂ

Onorată asistenţă,

Daţi-mi voie ca, înainte de a-mi prezenta comunicarea, să mulţumesc colegului Eugen Pavel şi altor colegi din Institutul Puşcariu pentru amabila invitaţie de a prezenta aici o comunicare, prilej care îmi aminteşte că aici am trăit primele mele bucurii în munca de cercetare. Pe atunci, Institutul nu purta numele lui Puşcariu, dar întemeietorul lui era văzut peste tot: în cele două clădiri vechi, în bibliotecă, în dicţionar, în atlas, în „Dacoromania". Ne vorbeau despre el foştii lui colaboratori apropiaţi, de la bibliotecarul V. Băjenică, la profesorii Ion Muşlea, V. Breban, R. Todoran, I. Pătruţ ş.a. Într-o bună zi, profesorul Ioan Pătruţ ne-a povestit că a tresărit, văzând pe stradă un om care semăna leit cu Puşcariu. L-am identificat şi eu pe străzile Clujului. Puşcariu trăia alături de noi. Pe de altă parte, ca elev al lui Ion Muşlea ştiam prea bine ce contribuţie avusese Puşcariu în crearea Arhivei de Folclor a Academiei Române.

Îmi amintesc, de asemenea, de simpozionul *Întâlniri între filologi români şi germani*, organizat în anul 2002 prin colaborarea dintre Institutul Puşcariu, condus atunci de prietenul Ion Mării, şi Institutul de Romanistică al Universităţii din Köln, la care au participat mulţi colegi prezenţi şi astăzi aici. Lipseşte însă regretatul profesor Artur Greive, marele sprijinitor al limbii şi culturii române la Universitatea de pe Rin.

Limba şi folclorul în slujba dovedirii originii romane a poporului român

Se ştie că cercetările referitoare la limba şi la folclorul nostru au început aproximativ în acelaşi timp şi au avut ca ţintă dovedirea, cu argumente lingvistice şi de folclor, a originii romane a poporului român. Trebuia să dovedească altora ceea ce românii ştiau dintotdeauna. Şi filologi străini, ca Gilbert Génébrardus (1581) şi Andrés de Poça (1587), Johann Thunmann (1774) şi Lorenzo Hervás y Panduro (1784, 1787) susţineau că româna descinde din latină, dar atât operele lor, cât şi ale învăţaţilor români, de la Cantemir, la Şcoala Ardeleană, au fost ignorate de unii filologi străini, care considerau că limba română ar fi o limbă slavă împestriţată cu italienisme: „Römisch-Slavisch oder Wallachisch" – o denumeau Johann Christoph Adelung şi Johann Severin Vater (1809, p. 723–738), iar Franz Josef Sulzer (1781, *apud* Bârlea 1974, p. 40) susţinea că românii descind pe linie paternă din romani, iar pe linie maternă din slavi. Pentru cunoaşterea în detaliu a felului în care a fost privită limba română până spre mijlocul secolului al XIX-lea trimit la cercetările publicate de Ion Hurdubeţiu (1977), Eugenio Coşeriu (1981, 1994), Vasile Arvinte (2008, p. 211–212), Nicolae Saramandu (2008, p. 11–94), Jens Lüdtke (2001); cf. şi Günter Holtus–Edgar Radtke (Hrsg.) (1986), Adolf Armbruster (2012, p. 20–31), Ioan-Aurel Pop (2015).

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 445–457

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

Anul 1836 şi importanţa lui pentru studiile de lingvistică romanică

Fr. Diez a publicat, în 1836, *Grammatik der romanischen Sprachen*, considerată a fi certificatul de naştere a romanisticii. El include româna între limbile romanice, dar parcă nici el n-o spunea chiar cu toată gura, susţinând că abia jumătate dintre componentele limbii române sunt de origine latină; rădăcinile celeilalte jumătăţi trebuie căutate – scria el – în slavă, albaneză, greacă, germană, maghiară sau turcă (Diez 1836, p. 65). Oricum, Iorgu Iordan şi Maria Manoliu (1965, p. 252; cf. şi Holtus–Metzeltin–Schmitt (eds.) 2001, p. 302–303) au arătat că recunoaşterea definitivă a originii latine a limbii române a avut efecte benefice asupra studiilor de lingvistică romanică, între altele, pentru că a înlesnit formularea de către Matteo Bartoli a celebrei teorii a lingvisticii spaţiale: ariile laterale, aria centrală, aria izolată ş.a.m.d. Teoria lui Bartoli arată că ariile laterale conţin verigi evolutive dispărute din diverse compartimente ale limbilor situate în aria centrală. Prin aceasta, limbii române i-a revenit un rol important în studiile de lingvistică romanică (Holtus–Metzeltin–Schmitt (eds.) 1995, p. 1–32).

Specificul cercetării folclorice: balcanitate sau romanitate?

Ce s-a întâmplat însă cu studiile referitoare la folclorul românesc? Dacă locul limbii române a fost stabilit între limbile romanice, ar fi logic ca şi folclorul nostru să facă parte din aria romanică. Unii au şi spus-o: istoricul bizantin Laonikos Chalcocondiles arătase încă în sec. al XV-lea, în *Historarium Demonstrationes*, că vlahii au moştenit nu numai limba romanilor, deşi întrucâtva coruptă – zicea el –, dar şi *obiceiurile, felul de viaţă, armele şi mobilierul casnic* (apud Thunmann 1774, p. 345) al lor. *C*ronicarii noştri, D. Cantemir, reprezentanţii Şcolii Ardelene, Hasdeu, Şăineanu, I.-A. Candrea, Tache Papahagi, P. Caraman ş.a. au semnalat înrudirea culturii noastre populare cu a celorlalţi neolatini. Cercetarea folclorului ridică însă, prin natura sa, probleme mai dificile decât cercetarea limbii, legităţile devenirii lui fiind mai greu de descifrat. Dacă prin folclor înţelegem totalitatea culturii populare imateriale, adică atât textele şi motivele folclorice, cât şi comportamentul oamenilor, modul lor de gândire, nu putem să nu constatăm că o seamă de componente ale lui ne leagă de sud-estul Europei.

La noi s-a scris mult – uneori chiar cu mândrie –, despre balcanismul nostru literar şi cultural, de la N. Iorga, la Victor Papacostea, Alexandru Duţu, Mircea Muthu, Antoaneta Olteanu ş.a. S-a scris, de asemenea, despre substratul traco-getic al folclorului românesc: baladele *Meşterul Manole* şi *Voichiţa*, unele obiceiuri calendaristice sau haiducia sunt comune tuturor popoarelor sud-est europene (Ovidiu Bârlea ş.a.). Deseori s-a vorbit despre români ca *homo balcanicus* şi mult mai rar ca *homo latinus*. Aşa se explică şi faptul că avem un prestigios Institut de Studii Sud-Est Europene, care a sărbătorit nu demult un secol de existenţă, dar nu avem şi unul destinat studiilor romanice, ori măcar un mic grup de cercetare specializat în domeniul folclorului romanic.

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

Consemnăm aşadar în cultura noastră două tendinţe contrarii: istoria, comportamentul, într-o anumită măsură şi folclorul, par să ne tragă spre sud-est, în vreme ce limba ne situează ferm în Romania Occidentală. Iată un dezechilibru cultural frapant, care n-a fost discutat suficient de specialiştii noştri. Să ne mirăm, atunci, că, în lucrări ale unor confraţi din ţările romanice occidentale, folclorul românesc n-a fost luat în seamă? Nu e vorba despre negarea apartenenţei lui la culturile populare din Occidentul romanic, ci de ignorarea lui, din necunoaştere. Doi clasici ai cercetării cântecelor epico-lirice: Costantino Nigra (1888) şi George Doncieux (1904), compară baladele italiene, respectiv franceze, cu cele spaniole, catalane, portugheze, de unde rezultă existenţa unei comunităţi a baladelor romanice de vest, dar în sfera preocupărilor acestor învăţaţi nu intră şi balada românească.

Urmarea este că cercetători eminenţi din a doua jumătate a sec. al XX-lea, ca Erich Seemann (*et alii* 1967), nu localizează balada noastră în zona romanică, ci în cea balcanică. Această clasificare a baladei româneşti l-a nemulţumit pe A. Fochi, unul dintre cei mai renumiţi comparatişti din domeniul folclorului, care a cercetat toate subiectele cântecelor epico-lirice româneşti în raport cu cele ale popoarelor balcanice şi a stabilit că „abia 12,95%, din subiectele noastre epice sunt comune şi cu ale altor popoare din zonă"; el conchide: „formele culturii populare româneşti, după cum se lasă descifrate din studiul baladei, nu ţin de lumea balcanică" (Fochi 197, p. 245, 248; vezi şi Ispas 1995). Fochi a comparat baladele noastre şi cu cele ale popoarelor din zona „carpatică" (Fochi 1984, p. 293) şi a ajuns la concluzia că numai 9,72% dintre subiectele noastre epico-lirice au paralele în folclorul maghiar, ucrainean, slovac, lituanian, rus, polonez, ceh şi al saşilor ardeleni (*ibidem*, p. 293).

Epica populară românească – scrie Fochi – „nu este nici prelungirea culturii balcanice dincoace de Dunăre, dar nu este nici prelungirea culturii specifice a slavilor de nord" (*ibidem*, p. 293). Fochi critică opinia amintită a lui E. Seemann (*et alii* 1967), care plasează balada românească – după expresia lui –, „la remorca provinciei balcanice". Fochi combate totodată „Aşa-zisul «balcanism» al culturii noastre populare" (*ibidem*, p. 294), despre care vorbesc unii. Ne lipseşte însă un studiu despre raporturile baladei noastre cu ale celorlalte popoare romanice.

Recunoaştem că cel dintâi indiciu al identităţii individuale şi etnice e limba, motiv pentru care româna a fost cercetată intens prin comparaţie cu celelalte limbi romanice. Trebuie să spunem însă că al doilea indiciu al identităţii oricărui individ, al societăţii în ansamblu, este tradiţia în care ne formăm şi trăim, cu un alt termen, folclorul în înţeles larg. Din păcate, cercetarea folclorică a rămas în urmă din acest punct de vedere, cu toate că, la începuturile ei, romanistica avea în vedere atât limba, cât şi literatura scrisă şi cea orală. Atunci se făcea filologie în sensul deplin al termenului, dovadă lucrări ale lui Diez, Schuchardt, Paris, Hasdeu, Weigand, Densusianu, Puşcariu, Bartoli, Leite de Vasconcellos, Menéndez Pidal, Meyer-Lübke sau Spitzer. Să ne reamintim, de asemenea, că primul institut pentru studiul folclorului literar din România a fost înfiinţat în 1930, la Cluj, în cadrul Muzeului Limbii Române.

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

Perspectivele cercetării folclorului românesc în cadru romanic. Câteva argumente

Diversificarea disciplinelor ştiinţifice a dus la desprinderea folcloristicii de romanistică şi la investigarea folclorului naţional, punctul de greutate căzând pe culegerile de material din teren, de teamă că folclorul va dispărea foarte curând, ceea ce nu s-a adeverit. Renumitul filolog italian Giuseppe Vidossi scria în 1933: „Anche per la poesia popolare è inutile raccogliere senza comparare". Prin această afirmaţie, Vidossi sugerează că scopul culegerii de material folcloric trebuie să fie realizarea de studii comparative. Altfel spus, culegerea de material folcloric e doar prima fază a cercetării în acest domeniu.

O ştim însă din bătrâni: toate lucrurile au vremea lor! A sosit, oare, vremea studiilor romanice în domeniul folclorului? Încă în prima jumătate a secolului trecut, romaniştii de la Universitatea din Hamburg aveau în vedere cercetarea culturii populare romanice privită ca entitate, asemeni limbilor. Unul dintre primii care au încercat să pună bazele cercetărilor de cultură populară neolatină, în special în domeniul mitologiei, a fost Hermann Urtel, a cărui lecţie de deschidere din 1918, ultimul act al habilitării lui ca profesor universitar, se intitula *Volkskunde und romanische Philologie* (Urtel 1919; cf. şi 1928). La acelaşi institut a fost publicată revista „Volkstum und Kultur der Romanen. Sprache, Dichtung, Sitte" (1928–1944), care îşi propunea ca obiect al cercetărilor sale tot ceea ce se realizează prin cuvânt, orice operă literară, obiceiurile şi credinţele, toate tradiţiile popoarelor romanice, cu un cuvânt, tot ceea ce se înţelege prin *Volkskunde* (I, 1928, p. 1). Pe acest drum au mers unii profesori din cadrul aceluiaşi institut: Wilhelm Giese a publicat (1932, 1941, 1942, 1962) studii despre: morfologia basmelor romanice, despre obiceiurile de nuntă, despre cetele de fete la popoarele romanice şi un ghid al culturii populare romanice, iar Fritz Krüger a realizat studii cu privire la geografia tradiţiilor populare ale Franţei, precum şi o amplă monografie asupra mobilierului popular în ţările romanice (1950, 1963). La rândul său, Felix Karlinger (1962, 1964, 1968, 1969, 1970, 1970–1978), de la universităţile din München şi Salzburg a cercetat consecvent folclorul literar al popoarelor romanice, oferindu-ne o introducere în proza populară romanică, studii despre funcţia cântecului în basmul romanic, despre reprezentarea lumii de dincolo, în literaturile populare romanice, monologul şi dialogul la Basile şi Creangă, legenda românească despre contractul/zapisul lui Adam cu diavolul după alungarea din rai, descoperită în Mallorca[1].

Urtel, Giese, Krüger, Karlinger au deschis un nou câmp de cercetare în domeniul romanisticii[2]. Preluând tradiţia cercetărilor realizate de înaintaşii noştri, români şi străini, generaţiilor actuale li se oferă şansa de a privi folclorul romanic ca unitate, aşa cum e privită limba română între limbile romanice. Avem avantajul că folclorul românesc s-a menţinut la un mai mare grad de arhaicitate decât cele din cen-

[1] Vezi bibliografia completă a scrierilor lui Karlinger în Messner–Birner 1980.

[2] Pentru noi rămâne inexplicabil faptul că volumul consacrat românisticii, coordonat de G. Holtus şi E. Radtke (1986), *Rumänistik in der Diskussion*, include doar *Sprache, Literatur, Geschichte*, deci folclorul nu se bucură de atenţia vreunuia dintre cei 24 de colaboratori.

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

trul romanităţii. Asemenea cercetări s-ar putea desfăşura pe două planuri: planul strict folcloric şi planul raporturilor dintre folclor şi literatura romanică medievală. Mi-am propus patru exemple edificatoare.

1. *Tradiţiile referitoare la împăratul Traian*. În Occidentul romanic şi chiar dincolo de graniţele acestuia există o tradiţie scrisă cu privire la Traian, care a circulat şi oral, dar nu s-a menţinut până în folclorul contemporan. Ea povesteşte următoarele: în clipa în care lui Traian, aflat călare în fruntea oştirii, gata să pornească la luptă, îi iese în cale o biată văduvă din Roma, care îi cere să-i facă dreptate, pedepsindu-l pe ucigaşul fiului ei. „Îţi voi face dreptate după ce mă voi întoarce din război" – zice împăratul. „Dar dacă nu te vei mai întoarce?" – întreabă văduva. „Îţi va face dreptate succesorul meu" – răspunde împăratul. Femeia nu se lasă şi zice: „Nu lăsa tu altcuiva recunoştinţa oamenilor şi recompensa zeilor". Profund mişcat de cele spuse de văduvă, Traian descalecă şi îi face dreptate pe loc, chiar dacă a constatat că ucigaşul nu era altul decât propriul său fiu. El o întreabă pe văduvă ce alege: ca ucigaşul fiului ei să fie ucis sau ca acesta să fie obligat să ia locul fiului ei? Văduva alege soluţia a doua.

Legenda are şi o continuare, şi anume: Grigore cel Mare, papă între anii 590–604, trecând prin Forum Traiani, vede un basorelief cu scena în care împăratul păgân, drept şi plin de virtute, a făcut dreptate văduvei sărace şi se gândeşte că sufletul acestuia, aflat cu siguranţă în iad, deoarece Traian nu fusese botezat creştineşte, ar merita să fie salvat din chinurile veşnice. El intră în catedrală şi se roagă pentru Traian, dar o face atât de profund, vărsând lacrimi, încât rugăciunea lui e ascultată, dar i se cere însă ca, pe viitor, să se roage numai pentru creştini.

Materia acestei legende apare la biografii lui Grigore cel Mare, Paulus (secolul VIII) şi Johannes Diaconus (secolul IX), a pătruns în literatură – la Dante, în *Purgatoriul* (Cântul 10) şi în *Paradisul* (cântul XX) –, în numeroase scrieri medievale, şi în artă: Delacroix: *La Justice de Trajan*, pe covoare aflate la catedrala din Lausanne, pe o pictură murală din Primăria oraşului Bruxelles, în pictura pe sticlă, în gravuri etc. Legenda occidentală e perfectă sub raport literar, dar prezintă o singură trăsătură a împăratului: virtutea bărbătească, respectiv spiritul lui de dreptate (vezi Paris 1878, p. 261–275, 288–298 – elfinspell.com/FrenchTexts/GastonParis/Trajan.html – Elfinspell; Riessner 1980, p. 151–170).

Folclorul românesc e singurul folclor neolatin care a păstrat în oralitate, până astăzi, amintirea marelui împărat, făcând din el un personaj complex, demn de o epopee, cu totul diferit de cele narate în tradiţia scrisă. Ne oprim asupra câtorva dintre motivele cele mai importante (vezi şi Taloş 2004; 2001, s.v. *Traian*, p. 172–173; 2002, p. 192–193; Madgearu 2003; cf. şi Madgearu [?], bifrost.it/SLAVI/1.Glideislavi/11–Trojan.html.

Neputând cuceri Dacia prin luptă, Traian i-a propus lui Decebal să fie prieteni şi să sărbătorească acest lucru o dată la Roma şi altădată la Sarmizegetusa. La Roma sărbătorirea a decurs fără incidente. La Sarmizegetusa, în schimb, unde soldaţii romani au fost găzduiţi în casele dacilor, ca oaspeţi, Traian a poruncit soldaţilor săi

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

să-şi ucidă gazdele de sex bărbătesc, ceea ce au şi făcut. Rămase văduve, femeile dace s-au revoltat şi, pentru a le pacifica, Traian le-a adus pe *cei mai frumoşi bărbaţi din Roma* şi i-a cununat cu ele.

Traian a ajuns în posesia imenselor bogăţii ale lui Decebal: regele dacilor pusese să fie deviat râul Sargetia (azi: Strei) şi să fie săpate adăposturi, în care şi-a depus tot ceea ce rezista la umiditate (banii, giuvaerurile, aurul, argintul), apoi le-a acoperit cu pietriş şi a readus râul pe vechiul lui curs. Pentru ca romanii să nu descopere locul unde şi-a ascuns el comorile, au fost ucişi toţi prizonierii (romani) care au participat la această acţiune. Taina n-a rămas însă necunoscută, deoarece unul dintre oamenii de încredere ai lui Decebal, pe nume Bicilis, prins de romani, a fost silit să destăinuie locul unde au fost ascunse comorile. O legendă asemănătoare circulă şi în Bucovina, acţiunea ei fiind localizată la râul Ceremuş. Motivul ascunderii averilor pe fundul unui râu, prin devierea şi readucerea lui pe vechiul curs, a fost atestat, cu alte localizări, încă înainte de Christos (Lambrino 1931, p. 223–228; cf. şi Russu 1966), dar unii istorici din Antichitate sau din zilele noastre, o prezintă ca fapt real[3].

Până şi constelaţiile păstrează amintirea lui Traian: *Carul Mare* e cel în care au fost transportate căpeteniile dace la Roma, iar *Carul Mic* a fost destinat oamenilor de rând, în acelaşi scop; *Troianul Cerului* sau *Calea Robilor* a servit de orientare dacilor scăpaţi din prizonierat, pentru a ajunge în Transilvania: ei mergeau numai noaptea, urmând drumul indicat pe cer, care duce de la Roma până în Transilvania.

Şi mai numeroase sunt urmele lăsate de Traian pe pământ: *Drumul Oii*, care duce din Carpaţi până la Dunăre, e numit şi *Drumul lui Traian*. La fel, *Drumul Domnului de Rouă*, un drum rapid construit de Traian de la reşedinţa sa din Carpaţi până în localitatea Celei, pe Dunăre, unde avea o iubită pe care n-o putea vizita decât noaptea, deoarece el avea corp *de rouă* şi era nevoit să se întoarcă la reşedinţă înainte de răsăritul soarelui. Oamenii din Celei, care nu-l iubeau pe Traian, au ucis toţi cocoşii, pentru a-l face să întârzie şi, într-adevăr, Traian s-a trezit mai târziu. A pornit totuşi spre casă, dar n-a reuşit să ajungă decât până în localitatea Potopin, unde s-a ascuns sub un pod. Numai că podul avea o crăpătură, prin care au pătruns razele solare şi l-au uscat. *Din aceeaşi categorie face parte şi faptul că numeroase localităţi poartă numele lui Traian sau Troian.*

Împăratul roman a fost *nefericit în dragoste*: dorinţa de a o lua *pe soră-sa* de soţie eşuează; s-a îndrăgostit de Dochia, fiica lui Decebal, pe care a încercat să şi-o

[3] Cassius Dio povesteşte astfel, „Tezaurele lui Decebal au fost găsite, deşi fuseseră ascunse sub albia râului Sargetia, care curge pe lângă reşedinţa regală. Într-adevăr, Decebal cu ajutorul unor captivi, izbutise să abată cursul râului; apoi a săpat o groapă mare în fundul albiei secate şi, după ce au aruncat aici o mare cantitate de argint şi aur, precum şi tot ce avea mai de preţ în stare să reziste la infiltrările de apă, a prăvălit pietre peste comoară şi a bătut un strat de pământ, pentru ca apoi să readucă râul în albia lui. Cu ajutorul aceloraşi prinşi de război a îngrămădit în adăpostul peşterilor haine şi lucruri de acest fel. După ce a terminat cu adăpostirea averilor i-a ucis pe toţi prinşii, ca să-i împiedice de a divulga ceva. Dar Bicilis, unul din credincioşii săi, care era la curent cu cele petrecute, a fost capturat şi a dezvăluit taina” (Cassius Dio 1985, p. 307–308, Cartea LXVIII. 14); vezi şi Eck 2010, p. 122.

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

facă ibovnică, dar ea s-a împotrivit, îmbrăcând haine de ciobăniţă şi păscând multă vreme, pe muntele Ceahlău, turmele de oi ale unui om bogat; Traian a urmărit-o şi a găsit-o acolo, vrând s-o necinstească, dar ea „s-a rugat de Zamolxe, şi acesta a prefăcut-o într-o stană de piatră", care se vede şi azi. Cea mai veche atestare a acestei legende se află în manuscrisele în limba polonă ale lui Tadeu Hâjdeu (1769–1835), bunicul lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, sub titlul *Despre Traian şi Dochia*, şi a fost culeasă din judeţul Neamţ (Dvoicenko 1936, p. 133; cf. şi Hasdeu 2006, p. 626–637, 1330–1346). După Gh. Asachi, creatorul cunoscutului poem *Dochia şi Traian* (1839), legenda circula în folclorul Moldovei, „în zicerile poporului", iar „în timpurile mai noi, numele Dachiei s-a preschimbat în numele Dochia" (apud Şăineanu 2012, p. 44–45). Şăineanu consideră, dimpotrivă, că balada lui Asachi „se datoreşte propriei imaginaţiuni a autorului, completată cu câteva elemente împrumutate din viaţa legendară a sfintei Evdochia" (*ibidem*, p. 47), fapt infirmat de atestarea timpurie a temei la Tadeu Hâjdeu. Se vede, aşadar, că legenda circula în folclorul Moldovei şi în vremea lui Asachi. Există însă şi o legendă după care Traian a reuşit s-o convingă să fie soţia lui, căsătoria aducându-i nenumărate oi şi capre, precum şi tot ţinutul Ceahlăului (Karlinger–Turczinski (Hrsg.) 1982, p. 146–147; Vulcănescu 1985,p. 269, 607; Brill 2005, p. 102–108).

Traian e prezentat în folclorul nostru ca mare constructor: a construit şosele în Dacia şi *Valul lui Traian*, care nu putea fi trecut de duşmanii ţării.

I-a învăţat pe români să cultive pământul, trăgând prima brazdă împreună cu uriaşul Novac.

Traian i-a alungat pe canibali, respectiv pe uriaşi din Dacia, şi a ucis un zmeu.

Câteva dintre aceste motive au trecut, prin intermediul populaţiei romanizate şi în sudul Dunării.

Ovidiu Bârlea susţine că tradiţia despre Traian s-a menţinut la noi exclusiv pe cale orală timp de aproape două mii de ani. Opinia e greu de argumentat, mai ales dacă avem în vedere multiplele motive care compun legendele selectate aici (a se vedea literatura indicată *supra*), dar ea nu poate fi nici respinsă.

2. Cea mai veche atestare a unui cântec epico-liric în Europa este romanţa intitulată, în versiunea catalană, *Gentil donna, gentil donna* (1421). În folclorul contemporan, tema e cunoscută sub titlul *La Dama y el pastor*, în cca 200 de variante, din toate ţinuturile hispanice[4]. Ea înfăţişează dialogul dintre o femeie frumoasă, care umbla desculţă prin grădină („era o minune să-i vezi picioarele" – spune textul), în timp ce trecea pe acolo un păstor. Ea îl invită la o siestă, dar el refuză, cu argumentul că animalele lui sunt pe munte şi că acolo trebuie să se ducă: „Tengo el ganado en la sierra / y a verlo tengo que ir". Ea încearcă să-l ademenească prin cele mai variate promisiuni: dacă va accepta, nu va mai dormi pe sol, ca animalele, ci pe

[4] *La dama y el pastor. Romance. Villancico. Glosas*, I–II. Edición dirigida por Diego Catalán. Preparada por Kathleen Lamb y Etienne Phipps con la colaboración previa de Joseph Snow y Beatrice Mariscal de Rhett. Revisión Jesús Antonio Cid., Madrid, Gredos, 1977–1978. A se vedea şi Taloş, *El pastor*.

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

saltea cu cearşaf şi cu pernă bună; nu va mânca turtă de cenuşă, ci colac bun; va folosi tacâmuri frumoase şi va bea apă din pahar, nu din pumni (ca pe munte); ea îl va îmbrăca cu haine frumoase, iar pentru a merge la turmă îi va oferi o căruţă, un cal sau tatăl ei îi va construi o linie de… tramvai până pe munte, ca să poată veni s-o viziteze; promite, de asemenea, să facă un bal pentru el sau, şi mai atrăgător, îi promite însuşi corpul ei, cu descrieri aproape indecente, exprimate metaforic.

Literatura destul de bogată referitoare la această romanţă neglijează întrebarea esenţială pe care o ridică variantele ei, şi anume: ce îl determină pe tânăr să refuze, cu atâta hotărâre, atrăgătoarele oferte ale femeii (Taloş, *El pastor*). Folclorul păstoresc are un răspuns la această întrebare: codul comportamental al ciobanului prevede că, pe perioada păşunatului, acesta trebuie să fie cast, aşa cum sunt şi oile, care sunt despărţite de berbeci. Altfel îşi va pierde turma. Se cunosc legende româneşti după care oile pretind abstinenţă sexuală din partea ciobanului: un cioban a luat la stână o femeie, dar a travestit-o în bărbat, pentru a nu da de bănuit oilor că îşi încalcă obligaţiile prevăzute de codul comportamental ciobănesc; cu toate acestea, oile l-au părăsit; altă legendă: un tânăr cioban se ducea în fiecare duminică la horă (motivul balului din romanţă), fără ca oile să ştie unde merge; odată, oaia năzdrăvană l-a urmărit şi a văzut că el se duce la horă şi dansează cu fete; pe când s-a întors la stână, oile îl părăsiseră. Prin urmare, un cântec epico-liric spaniol poate fi explicat prin comparaţie cu folclorul românesc.

3. Cercetarea *obiceiurilor şi cântecelor din perioada Crăciunului la popoarele romanice* arată că folclorului românesc îi revine rolul pe care l-a avut limba română în cadrul studiilor de lingvistică romanică. Mai exact, teoria ariilor laterale (Bartoli), îşi găseşte confirmarea şi în domeniul folclorului: de o parte, folclorul românesc, de cealaltă, folclorul spaniol şi portughez, conservă elemente dispărute în mare parte din zona centrală a romanităţii, adică de la italieni şi francezi. Zonelor de margine le este comună întreaga morfologie a colindatului, de la organizarea cetelor de colindători pe baza categoriilor de vârstă, la structura lor (vătaf, casier, „iapă"), la succesiunea acţiunilor cetei (colindătorii întreabă dacă au voie să colinde, laudă casa şi gospodarul, dansează în casele cu fete, cer daruri şi promit să revină la anul); când colindătorii nu sunt primiţi sau aceştia nu sunt mulţumiţi cu darurile oferite, ei descolindă, adică, în locul urărilor de prosperitate în anul ce vine, rostesc blesteme; la sfârşitul perioadei are loc o petrecere a feciorilor împreună cu fetele din sat, la care sunt invitaţi şi aparţinătorii lor (berea, butoiul); în fine, ariilor laterale le este comun obiceiul ca, la sărbătoarea Naşterii Mântuitorului, să fie cântate şi texte profane, chiar lumeşti, inclusiv balade. Unele dintre elementele de mai sus apar şi la italieni şi francezi (chiar şi la alte popoare), dar în chip sporadic, cu mai puţină vigoare şi pe arii restrânse, ceea ce arată că iniţial au fost practicate pe suprafeţe mai mari, care s-au micşorat treptat, odată cu trecerea de la faza rurală la cea urbană a evoluţiei societăţii.

4. Un singur exemplu referitor la raporturile dintre literatura romanică medievală şi folclorul românesc: unele variante ale *Cântării lui Roland* conţin un episod

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

ciudat, pe care specialiştii în această operă l-au explicat eronat (vezi Taloş, *Archaische*).

Episodul e următorul: Carol cel Mare a acceptat să părăsească Spania, după ce sarazinii au promis că vor trece la creştinism şi îi vor deveni vasali; totodată, i-au trimis cămile încărcate cu aur, iar ca gaj i-au fost oferiţi cei mai frumoşi 20 de tineri arabi, cu dreptul de a-i omorî, dacă sarazinii nu-şi vor respecta cuvântul dat. Totuşi, Carol cel Mare a constituit o ariergardă din 20 000 dintre luptătorii lui, printre care şi Roland (nepotul lui de soră), Olivier (fratele logodnicei lui Roland, Aude) şi Turpin, episcopul de Reims. Sarazinii nu şi-au ţinut cuvântul şi au atacat ariergarda cu 100 000 de luptători, măcelărind-o în totalitate. Înainte de a-şi da sufletul, Roland a suflat din corn, dând de înţeles lui Carol cel Mare că ariergarda a fost atacată. Împăratul, care se afla la punctul de trecere dintre Spania şi Franţa: Saint Jean-Pied-de-Port/Camino de Santiago, a înţeles mesajul, a făcut cale întoarsă, dar n-a mai găsit decât 20 000 de trupuri neînsufleţite.

Carol cunoaşte codul comportamental al celor rămaşi în viaţă: el ştie că, pentru a ajunge în lumea de dincolo, orice trup neînsufleţit trebuie să fie întreg, adică să nu fie mutilat sau să nu-i lipsească vreun membru. Prin urmare, întâia măsură pe care o ia este să pună pază în cele patru colţuri ale câmpului de luptă, pentru ca niciun animal sau om să nu poată atinge trupurile celor căzuţi. El ştie, de asemenea, că cei ucişi trebuie să fie răzbunaţi. În consecinţă, el urmăreşte trupele sarazine, care se retrăgeau, îi ucide pe toţi sarazinii atacatori (imaginile sunt apocaliptice: câmpul cu flori e roşu de sângele lor, iar Ebro îşi iese din matcă de sângele scurs în el). A treia obligaţie este ca morţii să fie plânşi (bociţi) – munţii şi văile răsunau de plânsetele oştirii lui Carol cel Mare – şi să fie înmormântaţi. La Roncesvalles sunt înmormântaţi toţi, cu excepţia lui Roland, Olivier şi Turpin, ale căror trupuri neînsufleţite sunt transportate spre a fi înmormântate în pământul dulcei Franţe.

Carol se opreşte cu oştirea la Blaye, pe estuarul Gironde, de unde trimite soli la Mâcon şi la Vienne, adică la sora lui, Berte – mama lui Roland –, şi la Aude, logodnica lui Roland, chemându-le la Blaye, cu motivul că acolo vrea el să cunune pe Roland cu Aude.

Aude avusese vise din care înţelegea mai degrabă că eroii lui Carol cel Mare sunt morţi, dar se duce, totuşi, îmbrăcată în alb, călare pe un cal alb, şi, din primul moment, îl întreabă pe Carol, unde e Roland, „cu care vrei să mă cununi şi fratele meu Olivier". Carol cel Mare inventează următoarea incredibilă poveste: amândoi l-au părăsit în luna lui mai şi s-au căsătorit, Roland a luat-o pe fiica regelui din Valea Somnului (a Serii), iar Olivier pe fiica emirului din Persia. Aude ştie că nu există femeie sub soare, care să i-l fi luat pe Roland, dar Carol îi spune de două ori aceeaşi poveste şi abia după aceea recunoaşte că cei doi sunt morţi.

Unul dintre cei mai de seamă specialişti în literatura medievală franceză, Jules Horrent (*Chanson* 1951, p. 198), interpretează astfel scenele de la Blaye: Carol cel Mare le-a chemat acolo pe Berte şi pe Aude – scrie el – cu motivul cununiei, din dorinţa de a o consola personal pe Aude. Interpretarea nu e deloc conformă cu con-

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

ţinutul şi spiritul eposului. Ea corespunde mentalităţii secolului al XX-lea. Pentru mine e clar că împăratul a mimat cununia, ştiind că unui tânăr mort înainte de a fi fost nuntit trebuie să i se facă o cununie simbolică. Am scris altădată (Taloş 2010) despre faptul că *Mioriţa* vine în ajutorul înţelegerii corecte a unui episod obscur din capodopera literaturii romanice medievale.

Revin asupra ideii de bază a acestei comunicări: aflată în una dintre ariile laterale ale romanităţii, limba română a adus şi continuă să aducă o contribuţie valoroasă la studiile de lingvistică romanică; folclorul românesc constituie şi el o arie laterală, împreună cu cel spaniol şi portughez, şi conservă elemente de cultură arhaică dispărute sau mai slab reprezentate în aria centrală. Cercetarea lui prin comparaţie cu folclorul francez, italian, spaniol, catalan şi portughez, s-ar putea dovedi la fel de benefică pentru istoria folclorului neolatin, cum s-a dovedit limba română pentru studiile de lingvistică romanică.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

Adelung–Vater 1809 = Johann Christoph Adelung, Johann Severin Vater, *Mithridates oder allgemeine Sprachenkunde. Europäische Sprachen mit dem Vater Unser als Sprachprobe in bey nahe fünfhundert Sprachen und Mundarten*, vol. II, Berlin, Voss, 1809.

Armbruster 2012 = Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2012.

Arvinte 2008 = Vasile Arvinte, *Român, românesc, România. Studiu filologic.* Ediţia a III-a, definitivă, Iaşi, Casa Editorială Demiurg 2008.

Bârlea 1974 = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1974.

Brill 2005 = Tony Brill, *Tipologia legendei populare româneşti*, I. *Legenda etiologică*. Prefaţă de Sabina Ispas. Ediţie îngrijită şi studiu introductiv de I. Oprişan, Bucureşti, Editura Saeculum I. O., 2005.

Cassius Dio 1985 = Cassius Dio, *Istoria romană.* Studiu introductiv de Gh. Ştefan. Traducere, note şi indice de A. Piatkowski, vol. III, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, [1985].

Chanson 1951 = *La Chanson de Roland dans les littératures française et espagnole au Moyen Âge*, Paris, Les Belles Lettres, 1951 (Bibliothèque de la Faculté de Philosophie et Lettres de l'Université de Liège 120).

Clauss (Hrsg.) 2010 = Manfred Clauss (Hrsg.), *Die römischen Kaiser. 55 historische Portraits von Caesar bis Iustinian*, München, Verlag C. H. Beck, 2010.

Coşeriu 1981 = Eugenio Coşeriu, *Von Genebrardus bis Hervás. Beiträge zur Geschichte der Kenntnis des Rumänischen in Westeuropa*, Tübingen, Narr, 1981.

Coşeriu 1994 = Eugenio Coşeriu, *Limba română în faţa Occidentului, de la Genebrardus la Hervás. Contribuţii la istoria cunoaşterii limbii române în Europa Occidentală*, Cluj-Napoca, Dacia 1994.

Diez 1836 = Fr. Diez, *Grammatik der romanischen Sprachen*, I, Bonn, Eduard Weber, 1836.

Doncieux 1904 = George Doncieux, *Le romancéro populaire de la France*, 1904.

Dvoicenco 1936 = E. Dvoicenco, *Începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu. Jurnalul lui intim (1852–1856) şi alte opere ruseşti*. Cu un studiu introductiv, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1936.

Eck 2010 = Werner Eck, *Traian. 98–117*, în Clauss (Hrsg.) 2010, p. 110–124.

Fochi 1975 = A. Fochi, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare româneşti*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1975.

Fochi 1984 = A. Fochi, *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice.* Bucureşti, Editura Minerva, 1984.

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

Génébrardus 1581 = Gilb. Génébrardus, *Chronographia*, Paris, Juvenis, 1581.
Giese 1932 = Wilhelm Giese, *Zur Morphologie der Märchen der Romanen*, în *Miscelânea filológica dedicada a D. Antonio M.ª Alcover*, Palma de Mallorca, Imp. Vda. de S. Piza, 1932, p. 19–59;
Giese 1941 = Wilhelm Giese, *Mädchenbünde bei den Romanen*, în „Niederdeutsche Zeitschrift für Volkskunde" (Bremen), XIX, 1941, p. 80–84;
Giese 1942 = Wilhelm Giese, *Einige Hochzeitsbräuche der Romanen*, în „Niederdeutsche Zeitschrift für Volkskunde" (Bremen), XX, 1942, p. 36–45;
Giese 1962 = Wilhelm Giese, *Los pueblos románicos y su cultura popular. Guía etnográfico-folclórica*, Bogotá, Instituto Caro y Cuervo, 1962.
Hasdeu 2006 = B. P. Hasdeu, *Opere*, II. *Dramaturgie. Folcloristica*. Ediţie îngrijită de Stancu Ilin şi I. Oprişan. Prefaţă de Eugen Simion, Bucureşti, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Editura Univers Enciclopedic, 2006.
Hervás y Panduro 1784 = Lorenzo Hervás y Panduro, *Catalogo delle lingue conosciute e notizia della loro affinitá, e diversitá*, Cesena, Biasini, 1784.
Hervás y Panduro 1787 = Lorenzo Hervás y Panduro, *Vocabolario poligloto. Saggio pratico delle lingue*, Cesena, Biasini, 1787.
Holtus–Metzeltin–Schmitt (eds.) 1995 = Günter Holtus, Michael Metzeltin, Christian Schmitt (eds.), *Lexikon der romanistischen Linguistik (LRL)*, Band/Volume II, 2. *Die einzelnen romanischen Sprachen und Sprachgebiete vom Mittelalter bis zur Renaissance*, Tübingen, Max Niemeyer, 1995.
Holtus–Metzeltin–Schmitt (eds.) 2001 = Günter Holtus, Michael Metzeltin, Christian Schmitt (eds.), *Lexikon der romanistischen Linguistik*, vol. I, 1, Tübingen, Max Niemeyer, 2001.
Holtus–Radtke (Hrsg.) 1986 = Günter Holtus, Edgar Radtke (Hrsg.), *Rumänistik in der Diskussion. Sprache, Literatur, Geschichte*, Tübingen, Narr, 1986.
Hurdubeţiu 1977 = Ion Hurdubeţiu, *Die Deutschen über die Herkunft der Rumänen*, Bucureşti, Editura Kriterion, 1977.
Iordan–Manoliu 1965 = Iorgu Iordan, Maria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1965.
Ispas 1995 = Sabina Ispas, *Cântecul epico-liric românesc în context sud-est european. Cântecele peţirii*, Bucureşti, Editura Minerva, 1995.
Karlinger (Hrsg.) 1985 = Felix Karlinger (Hrsg.), *Wege der Märchenforschung*, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1985.
Karlinger 1962 = Felix Karlinger, *Romanische Märchen*, Tübingen, Max Niemeyer, 1962.
Karlinger 1964 = Felix Karlinger, *La funzione del monologo e del dialogo nelle fiabe di Basile e Creangă*, în „Lettere Nuove", V, 1964, p. 23–26.
Karlinger 1968 = Felix Karlinger, *Die Funktion des Liedes im Märchen der Romania*, Salzburg, Verlag Pustet, 1968.
Karlinger 1969 = Felix Karlinger, *Einführung in die romanische Volksliteratur*, 1. Teil. *Die romanische Volksprosa*, München, Max Huber, 1969.
Karlinger 1970 = Felix Karlinger, *Ein rumänisches Legendenmotiv auf Mallorca*, în „Almanahul Bisericii Orthodoxe Române", 1970, p. 41–44; reprodus şi în Karlinger (Hrsg.) 1985, p. 440–444.
Karlinger 1970–1978 = Felix Karlinger, *Consideraţiune despre lumea de dincolo şi reprezentarea ei în literaturile populare romanice*, în „Bună Vestire", 1970–1978 (*apud* Messner–Birner 1980).
Karlinger–Turczinski (Hrsg.) 1982 = Felix Karlinger, Emanuel Turczinski (Hrsg. u. übers.), *Rumänische Sagen und Sagen aus Rumänien*, Berlin, Erich Schmidt, 1982.
Krüger 1950 = Fritz Krüger, *Géographie des traditions populaires de la France*, Mendoza, Universidad Nacional de Cuyo, 1950.
Krüger 1963 = Fritz Krüger, *El mobiliario popular de los países románicos*, Coimbra, Casa do Castelo, 1963.
Lambrino 1931 = Scarlat Lambrino, *Râul Sargetias şi tezaurele lui Decebal*, în *Închinare lui Nicolae Iorga cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani*, Cluj, Editura Institutului de Istorie Universală, 1931.
Lüdtke 2001 = Jens Lüdtke, *Romanische Philologie von Dante bis Raynourad*, în Holtus–Metzeltin–Schmitt (eds.) 2001, p. 1–35.

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

Madgearu 2003 = Alexandru Madgearu, *L'immagine di Traiano nel folklore sud-est europeo*, în „Quaderni della Casa Romena di Venezia", II, 2003, p. 28–35.
Madgearu, Alexandru [?], *Trojanŭ. Il signore della settima età. Un imperatore romane divinizzato o il signore di una remota antichità?* bifrost.it/SLAVI/1.Glideislavi/11-Trojan.html.
Messner–Birner 1980 = Dieter Messner, Angela Birner (Hrsg.), *Europäische Volksliteratur. Festschrift für Felix Karlinger*, Wien, Selbstverlag des Österreichischen Museums für Volkskunde, 1980 (Raabser Märchenreihe 4).
Nigra 1888 = Costantino Nigra, *Canti popolari del Piemonte*, 1888.
Paris 1878 = Gaston Paris, *La légende de Trajan*, în *Mélanges* publiés par l'École des Hautes Études, 1878, p. 261–275, 288–298; elfinspell.com/FrenchTexts/GastonParis/Trajan.html – Elfinspell.
Poça 1587 = Andres de Poça, *De la antigua lengua, poblaciones, y comarcas de las Españas, en que se tocan algunas cosas de la Cantabria*, Bilbao, Mares, 1587.
Pop 2015 = Ioan-Aurel Pop, *Latinitatea românilor*, în „Cultura", 2015, nr. 515 (6 mai).
Riessner 1980 = Claus Riessner, *Die Geschichte von Kaiser Trajan und der Witwe in der Romsage, Volkserzählung und Dichtung*, în Messner–Birner 1980, p. 151–170.
Russu 1966 = I. I. Russu, *Comorile regelui Decebal*, în „Sargetia", IV, 1966, p. 97–107.
Saramandu 2008 = Nicolae Saramandu, *La Romanité orientale*. Bucureşti–Tübingen, Editura Academiei Române–Gunter Narr, 2008.
Seemann *et alii* 1967 = Erich Seemann, Dag Strömbäck, Bengt R. Jonsson, *European Folk Ballads*, Copenhagen, 1967.
Sulzer 1781 = Franz Josef Sulzer, *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist der Walachey, Moldau und Bessarabiens, im Zusammenhange mit der Geschichte des übrigen Daciens als ein Versuch einer allgemeinen dacischesn Geschichte mit kritischer Frezheit entworfen von…*, II. Band, Wien, Gräffer, 1781.
Şăineanu 2012 = Lazăr Şăineanu, *Ielele sau zânele rele. Studii folclorice*. Ediţie critică şi prefaţă de I. Oprişan, Bucureşti, Editura Saeculum I.O. 2012.
Taloş 2001 = Ion Taloş, *Gândirea magico-religioasă la români. Dicţionar*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001.
Taloş 2002 = Ion Taloş, *Petit dictionnaire de mythologie populaire roumaine.* Traduit par Anneliese et Claude Lecouteux, Grenoble, ELLUG Université Stendhal, 2002.
Taloş 2004 = Ion Taloş, *Kaiser Trajan in der mündlichen Tradition der Rumänen*, în Susanne Grunwald, Claudia Hammerschmidt, Valérie Heinen, Gunnar Nilsson (Hrsg.), *Pasajes/Passages/ Passagen. Homenaje a/Mélanges offerts à/Festschrift für Christian Wentzlaff-Eggebert*, Sevilla, Universität zu Köln–Universidad de Sevilla– niversidad de Cádiz, 2004, p. 791–800; actualizat în Taloş, *Între Italica*.
Taloş 2010 = Ion Taloş, *Două capodopere, La Chanson de Roland şi Mioriţa*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei", X. *In honorem Prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru*, Iaşi, 2010, p. 653–664.
Taloş, *Archaische* = Ion Taloş, *Archaiscche Bestattungsriten im Rolandslied*, în Taloş, *Între Italica*.
Taloş, *El pastor* = Ion Taloş, *El pastor abstinente. Observaciones sobre el romance de La dama y el pastor en el entro-sur de España*, în Taloş, *Între Italica*.
Taloş, *Între Italica* = Ion Taloş, *Între Italica şi Sarmizegetusa* (în curs de apariţie).
Thunmann 1774 = Johann Thunmann, *Untersuchungen über die Geschichte der östlichen europäischen Völker*, Leipzig, Siegfried Lebrecht Crutius, 1774.
Vulcănescu 1985 = Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei R.S.R., 1985.

LE RÔLE DES ÉTUDES DE LINGUISTIQUE ET DE FOLKLORE ROUMAIN DANS LA PHILOLOGIE EUROPÉENNE
(*Résumé*)

C'est en 1836, grâce à la *Grammatik der romanischen Sprachen* de Fr. Diez, que le caractère latin de la langue roumaine est définitivement reconnu comme incontestable. Pourtant, malgré plusieurs

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)

études ponctuelles réalisées par H. Urtel, W. Giese, Fr. Krüger ou F. Karlinger, le folklore roman manque encore d'une étude qui examine la possibilité de son unité profonde, dans le même sens où l'on peut parler d'unité dans le cas des langues néo-latines.

Dans la présente étude, nous nous proposons de mettre en miroir plusieurs thèmes folkloriques décelables dans les traditions écrites et orales sur l'empereur Trajan, le romance espagnol *La Dama y el pastor* et celui du *Berger qui a perdu ses moutons*, *La Chanson de Roland* et *Miorița*, pour arriver, enfin, à diverses coutumes et à des chants de Noël traditionnels des peuples romans. Les similitudes importantes à découvrir entre ces différents thèmes provenant du folklore roman indiquent, à notre avis, que celui-ci peut et doit être examiné en tant qu'un ensemble cohérent et unitaire.

Cuvinte-cheie: *filologie, folclor, balcanism, romanitate, identitate etnică.*
Mots-clés: *philologie, folklore, balkanisme, romanité, identité ethnique.*

Köln, Gustavstr., 7
Deutschland
iontalos@gmail.com

BDD-A22920 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:12 UTC)